

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 41

Mercuri 7. Noembre

1862.

Adres'a

congregatiunei districtului Naseudu
din 25. Septembrie 1862.

Sacratissima c. r. si apostolica Maiestate!

Dupa ce prea char'a noastră patria Transilvania in unu restimpu de 12 ani fú impedeata de a se folosi de vechi'asi constitutiune, si dupace Maiestatea Vóstra in acei 12 ani trecuti vati convinsu de adiunsu despre necesitatea de a restitui provinciilor de sub coron'a Ungariei vechiele sale drepturi si vechi'a constitutiune municipale de o parte, ear' de alta parte, ca vechea constitutiune, asia dupa cumu este, nu se mai póte aplica fația cu tóte popórale patriei, asia cu pre inalta diploma din 20. Optombrie 1860 vati induratu pré gratiosu a repone si patri'a noastră Transilvani'a in starea sa constitutionale de mai nainte, cu aceea modificatiune numai, cá in aceea constitutiune se se faca schimburi aduncu tallatóre, si cá acele clase si nationalitati, cari pana acuma n'au fostu indreptatite, de aci incolo se se compute si numere intra cele indreptatite.

Esecutarea acestei pre inalte diplome cu privire la natiunea romana dupa lupte de unu anu intregu anca pana adi nu s'a dusu in deplinire, pentru ca de si natiunea romana e cea mai numerósa si cea mai vechia in Transilvani'a, totusi densa nicairi nu e privita cá atare, nefiendui data pana acumu ocaziune de a se representá cá natiune romana, si nefiendu pana acumu prin lege dechiarata de natiune regnicolare si numerata intre natiunile patriei prin lege recunoscute. —

Dorinti'a aceasta ferbinte a natiunei romane, de care se tiene si poporul acestui distripta reprezentatu prin umilitu subscrisulu comitetu, se vede, ca

Maiestatea Vóstra voiti a dispune de a se duce in deplinire pe calea dietale, carea in sensulu vechei constitutiuni este calea cea adeverata, de unde urmeza, ca totu patriotulu adeveratu are de a inlaturá tóte pedecele, si de a se folosi de tóte mediulócele, cari potu contribui ori si catu de puçinu spre adjungerea acestui scopu doritu aprópe de unu milionu si diumetate de suflete romane, si totu patriotulu adeveratu, care doresce sericirea si prosperitatea patriei, are de a nisui la ajungerea a celei dile mari, in carea adunanduse reprezentantii tuturor natiunilor patriei in cointelegere imprumutata, intendiendusi man'a fratiésca unulu altuia, si imbraciosinduse sincere unulu pe altulu, se calce in picióre murulu, care ia tienutu despartiti de mai multi secolu, si asia apoi sub intielépta conducere provinitóre dela pré inaltulu tronu alu Maiestatei Vóstre unanimu se delibere despre binele si prosperitatea patriei comune si a pré inaltulu tronu.

Spre adjungerea acestui scopu pré santu fú inse de lipsa provisóri'a organisare constitutionale a patriei, prin carea sustienenduse ordinea cea buna pana la definitiv'a organisare pe calea dietale, bataru in catuva se se multiemésca poporul patriei, administrarea dreptatii, carea in cele mai multe parti ale patriei stagneadia unu anu intregu bateru in catuva se se pona eara in curgerea normale.

Pasulu acest'a pre salutaru v'a ti induratu Maiestatea Vóstra alu face prin emiterea instructiunei despre regularea provisoria a constitutiunei municipale, precumu si a ordinei electorale pentru char'a noastră patria, carea de si nu tractédia despre nationalitatile patriei, fora numai despre diferitele clase ale popóreloru in patria aflatóre, si de si natiunea romana cá atare, precumu si poporul tieranu prin instructiunea aceasta nu este de plinu consideratu, si

induca be bas'a aceleia afara de distriptulu Fagarsului si alu Naseudului aici in un'a din cele lalte iurisdictioni nu póte fi representata, precumu i saru cuveni dupa factorii, cari ei posede; totusi considerandu ca acésta instructiune dintra tóte cate s'au emanátu din 20. Optombre 1860 incóce este cea mai favoratóre pentru clasele mai nainte ne indreptatite, considerandu mai incolo, ca aceast'a prima instructiune, prin carea se dede ocaziune si clasei tieraniloru de a fi si densii representati in corpulu acela, care dispune despre afacerile publice, si in urma considerandu, ca aest'a este pana acumu singurulu mediu. dupa care tieranulu pana acumu anca neindreptatitu, si nicairi representatu 'si póte alege reprezentantii sei, de si nu in numeru destoinicu, inse din mediuloculu seu, si in cari are incredere, si apoi mai considerandu si aceea, ca prin aceasta s'au deschisu si tieranulu usi'a de a intra in cas'a afaceriloru publice ale patriei, si carea ne conduce la ajungerea acelei dile mari, in carea sub préintielépta conducere a Maiestatei Vóstre pe cale dietale se se reguléze si referintiele clasei poporului fačia cu cei pana acumu fosti indreptatiti, si de osebi a natiunei romane, pana acumu neindreptatita: asia umilitu subscrisulu comitetu alesu fiendu adi prim'a óra adunatu pe bas'a acelei pré inalte instructiuni, 'si tiene de cea mai santa datoría prin aceasta cu glasulu a 46 mii suflete romane asi esprima cea mai ferbinte, fiésca si sincera multiemita Maiestatei Vóstre, pentruca v'ati induratu prégratiosu a aprobá acea pré inalta instructiune regulatóre, prin carea si clasa poporului mai nainte neindreptatitu isi afla in catuva indreptatirea s'a de secolu oftata.

Voindu inse umilitu subserisii totu un'a data a esprima si dorinti'a cea mai ferbinte a poporului prin densii representatu, prin aceasta totu un'a data 'si asternu si acea umilita si fiésca rogare, cá Maiestatea Vóstra spre a ajunge la definitiv'a organizare constitutionale a patriei nóstre se ve indurati parintiesce a convoca catu mai curundu diet'a Transilvaniei pe bas'a egalei indreptatiri, cá in aceea se póta fi representata si natiunea romana dupa factorii, cari ii posede. egalu cu cele lalte sorori natiuni ale patriei, si apoi acolo conlucrando in cointielegere si cu poteri unite se póta ajunge si char'a nóstra patria la dorit'a liniste, pace, ferieire si prosperitate.

Oranduve poteri indiecite Maiestatei Vóstre spre a poté implini dorintiele natiuniloru si indeosebi si alu

tenerei natiunei romane, cu cea mai adunca si fiésca sepunere ne insemnamu.

Ai Maiestatei Vóstre cei mai credintiosi suditi: Universitatea distriptului.

Naseudu, 25. Sept. 1862. scl.

Sedintiele comitetului Asociatiunei.

P r o t o c o l u

ce s'a luatu astadi in 8 Oct. c. n. in siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane 'pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, tienuta in localulu cancelariei comitetului sub presidiulu ordinariu, fiendu de fačia Domnii:

T. Cipariu vice-presiedinte, Petru Manu, Dr. P. Vasiciu, Elia Macelariu, Sav'a B. Popovicu, I. Antonelli, Dr. I. Nemesiu membrii comitetului; Secr. II. I. Rusu si Al. Bau, controlorulu.

Siedinti'a s'a inceputu cu verificoarea protocolulu luat in siedinti'a trecuta din 2. Septembre a. c. cu carea ocaziune, comitetulu cu privire la §-lu 97 aflá cu cale a face unele modificatiuni:

a) la punctulu unde se dice: cá membrii Asociatiunei, cari nu voru impleni vreun'a din aceste decisiuni adeca: cá seau se depuna pre venitoriu tacs'a de 5 fl. v. a., seau se depuna odata pentru totudeon'a 100 fl. v. a., voru fi stersi din catalogulu membriloru si li-se va recere diplom'a, s'a modificatu intocm'a dupa cuprinsulu § lui 36 lit. d. adeca:

celi, cari nu voru plati tacs'a prescisa prin § 6 din statutele Asociatiunei, dupa tenórea §-lui lit. d. din acele statute, voru incetá a se mai numerá intre membrii acestei Asociatiuni.

b) cu privire la aceea, cá DD. colectori se fia pofliti de catra comitetu, cá se faca respectiviloru membrii cunoscuta acést'a decisiune mai susu amentita, pentru inlesnirea manipulatíunei cancelariei se afla mai cu cale si mai coresponditoriu scopului,

cá acést'a provocare se se faca cunoscuta DD. colectori prin diurnalele romanesci.

Continuandu-se cetirea protocolulu mai incolo si veniendu la decisiunea comitetului coprensa in §-lu 97, iu urm'a carei'a se publicase concursu la doua stipendia de cate fl. v. a., destinate pentru aceli teneri buni, cari se obléga a merge la facultatea filosofica si anumitu la Vien'a, spre a se pregati pentru catedr'a de profesori gimnasiali: D. prof. Antonelli face ob-

servarea, că otarirea ședinței trecute în ast'a privința se se modifice astfel: că unde e vorba despre cei 600 fl. v. a. asemnați pentru doi tineri, cari voru merge la facultatea filosofică la Vien'a spre a se pregăti de prof. gimnaziali, se se adaugă cuvintele: pentru Blasiu și Brasiovu.

D-lu Președinte a poștitu pre D-lu prof. Antonelli, că acest'a propunere a sa se și o reînnoiescă după verificarea protocolului luat în ședința trecută. Și D-lu prof. a fostu cu acest'a îndestulatu.

Cu acest'a protocolulu ședinței trecute a comitetului s'a verificatu și se subscrise de D-lu Președinte și Secr. II. în fața ședinței.

§. 105.

1. După aceea trecundu la ordinea zilei D. Președinte lasă a se ceti răspunsulu prea grătosu alu Maiestatei Sale imperatorului trimisu pe calea președințului guberniale cu privire la adres'a de bucuria în sufletitioria votată din partea comitetului în ședința trecută pentru multu dorit'a reînșanatosiare a preabunei noastre imperatese Elisabet'a.

Din acelu răspunsu prea grătosu comitetulu Asociațiunii află cu cea mai via bucuria, cum că Maiestatea Sa s'a înduratu a primi cu cea mai caldoroasă parentiescă anima, acestu nou documentu de loialitate, credința și alipire către august'a casa domnitoria, și totu deodată are prea placut'a ocaziune a decide, că unu documentu foarte pretiosu de înaltă grație imperatésca, se se tréca din cuventu în cuventu în protocolulu ședinței comitetului; totu deodată se se publice și prin diurnalele naționale românești.

§. 106.

2. Direcțiunea tipografiei diecesane așterne șocotelele sale pentru publicarea alor patru concursuri în suma de 18 fl. 78 cr. v. a.

Deciziune. D-lu casieru alu Asociațiunii. I. Brote este însărcinatu cu refuzarea acestei sume de 18 fl. 78 cr. v. a.

§. 107.

3. D-lu Președinte aduce la cunoștința comitetului, cumcă D-lu directoru gimnaziale din Brasiovu Gabriele Munteanu se însinuésă pentru secțiunea filologică.

Concluziune. Se se tréca în list'a deschisă la cancelaria Asociațiunii pentru aceli Domni, cari voru voli a se înscrie pentru vreun'a din cele trei secțiuni științifice prevădute în adunarea generală.

§. 108.

4. Esc. Sa D. Președinte face cunoștința, cumcă Demetru Gimbesianu învetiatoriu în satulu Cernatu oferă comitetului unu esemplariu în placatu din Statutele Asociațiunii lucratu de D.-Sa pentru expozițiunea națională dela Brasiovu.

Se primește cu recunoștința.

§. 109.

5. D-lu secretariu I. Georgie Baritiu în sensulu §-lui 100 din ședința comitetului ținută în 2. Sept. a. c. tramite pre lenga o listă, în primirea comitetului stufele tramise la expozițiunea din Brasiovu, și daruite de diversi benefacatori; totu cu aceea ocaziune tramite și unele carti însemnate în list'a alăturată și dela 8 diplome tacs'a de 1 fl. în suma de 8 fl. v. a.

Deciziune. Acele stufe de diverse minéralie se se pastredie la unu locu coresponditoriu în grigii Archivarului Asociațiunii, și banii se se administrese casierului.

§. 110.

6. D-lu Președinte așterne raportulu casierului și controlorului despre starea casei Asociațiunii pre lun'a lui Septembrie; din acelu raportu se vede, că Asociațiunea are în cassă s'a 2920 fl. v. a. în obligațiuni publice (urbare, naționale și curatu numite a le satului); 9700 fl. v. a. în asemnațiuni de ale băncii ipotecare, și 536 fl. 70 cr. v. a. în bani gata, sum'a totale e: 13156 fl. 70 cr. v. a.

§. 111.

7. D-lu Președinte dă cetire raportului așternutu de D. Dr. P. Vasiciu, că referinte în caus'a acelor 10 stipendia create de adunarea generală a Asociațiunii transilvane, pentru cari comitetulu, în urm'a deciziunii sale aduse în ședința din 2. Septembrie a. c. publicase concursu cu defigerea termenului pre 4. Octombrie a. c.

Din acelu raportu se vede, că au concursu 55 tineri și anume: pentru facultatea filosofică numai doi; pentru ascultarea drepturilor 31 înși și pentru gimnasia 22.

Veniendu acestu obiectu momentosu pre tapetu, s'au escatu debateri seriose și anume: în privința conferirii celor două stipendia de câte 300 fl. v. a. destinate pentru doi tineri, cari se obligă a merge la facultatea filosofică la Vien'a pentru pregătirea la catedr'a de profesori gimnaziali.

D-lu prof. Antonelli, și reînnoiescă și cu ast'a ocaziune observarea, să că se se modifice otararea adusă în ședința din 2. Sept. a. c. § 97 în privința im-

partirei aceluor doue stipendia de cate 300 fl. v. a. destinate pentru aceli teneri, cari mergundu la facultatea filosofica se voru pregati pentru catedr'a de profesori si adeca: D-sa propune, cá acele stipendia se se destine anumitu pentru tenerii pregatitori de profesori gimnasiali din Blasiu si Brasiovu motivandusi acést'a propunere a sa cu provocarea la adunarea generale din 28, 29, 30. Iuliu, carea inca a luat in consideratiune aceste doue gimnasia otarendu pentru museulu si bibliotec'a gimnasiale din Blasiu si Brasiovu cu cate 60 fl. v. a., cumu si la §. 38 din Statutele Asociatiunei, in puterea caruia in casulu candu acést'a Asociatiune s'ar' disolvá, tóta averea ei ar' trece in proprietatea ambeloru gimnasii.

D-lu canonicu si vice-presiedinte T. Cipariu inca spriginesce observarea prof. Antonelli in privinti'a modificarei conclusului adusu in' siedinti'a trecuta. Inse totu deodata propune, cá din cele doue stipendia de cate 300 fl. v. a. se se faca 6 stipendia de cate 100 fl. pentru 6 ascultatori de drepturi. Spre motivarea propunerii sale aduce inainte D-lu vice-presiedinte, ca fiindu ca ordinariatulu metropolitanu are dreptu a pune prof. in gimnasiulu Blasiului dupa buna aflarea s'a, si ca dupa ce are totu deun'a clerici apti pentru profesura, pentru aceea pre sém'a acelu gimnasiu: nu e de lipsa a se face provisiune de profesori din partea Asociatiunei. Mai incolo gimnasiile din Blasiu si Brasiovu si altfelu fiindu confesiunale, in acele se potu aplicá numai individi de confesiunea respectiva.

Majoritatea membriloru de fajia inse, semtienduse indetorata a avé deapururea inaintea ochiloru scopulu Asociatiunei, carele nu e altulu, decatu inaintarea culturai romanului preste totu, fora altu caracteriu decatu curatu nationale, prin urmare, majoritatea voliendu a remané credintiósá acestui scopu alu Asociatiunei respicatu si prin §-lu 3 din Statutele aceleia, unde lamuritu se cetesce: „ca scopulu Asociatiunei este: inaintarea literaturai romane si cultur'a poporului romanu in deosebitele ramuri prin studiu — — — voliendu mai incolo a remané credinciósá decisiunei aduse in siedinti'a III. a adunarei generale, cumu si in urm'a conclusului adusu in siedinti'a trecuta a comitetului, nu se afla in positionea de a se poté abate dela otarirea adusa odata in siedinti'a comitetului tienuta in 2. Septembrie.

In urmare acestoru desbateri cámu indelungi si seriósé — D-lu presiedinte cu privire la conferirea stipendialoru cestionate, pre bas'a §-lui 31 din Sta-

tutele Asociatiunei, aflá cu cale a dá locu votisarei, in urmare carei votisari stipendiale cestionate se conferira in modulu urmatoriu:

a) Cele doue stipendia destinate pentru doui teneri, cari se obléga a merge la facultatea filosofica la Vien'a se conferira cu majoritate de voturi, dintru 7 voturi, teneriloru abiturienti: Nicolau Popu din Brasiovu si Ioane Dragomiru.

Ambii provediuti cu testimonia de eminentia si portare morale buna, cari si de altumentrelea numai eii singuri concusera pentru facultatea filosofica.

D-lu vice-presiedinte si prof. Antonelli cu privire la conferirea acestoru doue stipendia se retienura dela votisare.

b) Cele patru stipendia de cate 10 fl. v. a. destinate pentru ascultatorii de drepturi se conferira cu votu unanimu, teneriloru: Ios. Crisanu juristu in II-lea anu, Ios. Cosieriu in III-lea anu, Moise Braniste in II-lea anu si Procopiu Lazaru juristu in anu I la Pest'a. Toti afara de unulu, — carele fú multu tempu bolnavu — cu calculu de eminentia si de portare morale buna.

c) alte patru stipendia de cate 50 fl. v. a. destinate pentru gimnasisti, éra si se conferira cu voturi unanime scolariloru Aurelie Isacu din VI clase, Mich. Stragianu din VIII clase, Zacharia Benna din VI cl. si Nicolau Maieriu din VII clase. Asemene toti cu calculi de eminentia si de portare morale buna.

§. 112.

8. Esc. Sa D. Presiedinte in privinti'a primirei acestoru stipendia de catra celi 10 teneri stipendiati face propunerea, cá dupa care modalitate se se primésca?

Decisiune. Comitetulu decide, cá stipendistii Asociatiunei se-si primésca stipendiale sale in rate trimestrali pre lenga cuientantii vidimate de directoratulul institutului respectivu, si in acestu intielesu se se si emita asemnatiune la cass'a Asociatiunei.

§. 113.

9. Secretariulu II. I Rusu propune, cá comitetulu se i asemne spelele delipsa pentru manipularea cancelariei, pentru expeditiunile postali, si alte trebuintie ale cancelariei Asociatiunei.

Decisiune. Pentru acoperirea lipseloru in manipularea si ducerea afaceriloru curente ale Asociatiunei se asigneza in primirea secr. II. dela cass'a Asociatiunei sum'a de 100 fl. v. a. pre lenga insarcinarea de asi asterne socotétele documentate la temdulu seu.

§. 114.

10. D. Cons. Petru Manu cá membru referinte alu comisiunei orenduite in siedinti'a trecuta pentru cetirea disertatiuniloru tramise la adunarea generale de DD. Stefanu Moldoveanu prepositu in Lugosiu si N. Veli'a-Tincu parochu in Secasiu, incepe asi dá reportulu seu cu privire la acele disertatiuni.

Conclusu. Fiendu-ca aceste disertatiuni nu fura pertractate in comisiune plenaria, ci numai prin doi membrii ai ei: asia se aflá cu cale ale inapoiá comisiunei spre a se pertractá cu intrunirea a toti trei membrii din comisiune.

§. 115.

11. D-lu Elia Macelariu oferéza in folosulu bibliotecii Asociatiunei foile legiloru imperiali dela 1849 pana 1860.

Se primescu cu multumita si se strapunu in primirea D-lui Archivariu spre a le trece in catalogulu bibliotecii Asociatiunei.

Cu acést'a siedintia de astadi s'a incheiatu in 2^{1/2} dupa amédi.

B. de S i a g u n 'a,
presiedinte.

I o a n e V. R u s u m. p.
secretariu II.

Manuscriptele

pastrate de Dn. A l e s a n d r u G a v r a profesoru de preparandia in Aradu.
(Capetu).

Istori'a si chronic'a tierii Moldaviei culesc si scrise mai antaiu de Constantinu Mironu Logofetulu la anulu 1708: acumu scrisa earasi de Samuilu Klainu. In Vien'a Austriei. Anulu craciunului 1781.

S C A R 'A

celoru ce se afla in cartea acést'a.

Descalcatulu tierii Moldovei la ce anu dela facerea lumii s'au intemplat? capu alu 16. pag. 1.

Chronic'a tierii Moldoviei. De Domni'a lui Dragosiu Voda anulu 6874 capu alu 17. pag. 7.

Domni'a lui Alecsandru Voda pag. 4.

Domni'a lui Romanu Voda feciorulu lui Ijasiu, si de resbele, ce au avutu cu Petru Voda pag. 31.

Domni'a lui Bogdanu Voda, ce se numea feciorulu lui Alecsandru Voda pag. 37.

Domni'a lui Petru Voda Aronu, care s'au templatu in anii dela chr. 1451, ear' dela Adamu 6959 cap. 23 pag. 47.

Domni'a lui Stefanu Voda cei dicu: celui bunu, feciorulu lui Bogdanu Voda, si de multe resboie minunate, ce au facutu capu 21, pag. 53.

De resboiulu lui Mateasu craiulu ungurescu cu Stefanu Voda, Domn. moldovenescu, capu 25, pag. 70.

Pentru pizm'a intra Stefanu Voda si intra Radulu Voda Domnulu muntenescu, si de multe resboie ale loru, cap 26, pag. 70.

Alu 2. resboiu alu Radului cu Stefanu la isvorulu apei in an. dela facerea lumii 6981 capu 27, pag. 73.

De cumplit'a bataie a turciloru de Stefanu Voda in anulu 6983-1475 capu 28, pag. 77.

Resboiulu lui Stefanu Voda cu Mechmetu imperatulu turcescu, candu s'au batutu la Valea alba capu 29, pag. 92.

Resboiulu lui Stefanu cu Voda Malcoi la Catlabuga capu 30 pag. 102.

Resboiulu lui Stefanu Voda cu Albertu, craiulu lesiescu, capu 31, pag. 104.

Candu au luat Stefanu Pocuti'a dela lesi? pag. 137.

De mórtea lui Stefanu Voda celu bunu cap. 32, pag. 140.

De Domni'a lui Bogdanu Voda cap. 33 pag. 143.

Candu au predatu Radulu Voda Domnu munteneacu Putna? cap. 34, pag. 150.

Candu au mersu Bogdanu Voda in tier'a munteneasca asupra Radului Voda in a. 7015—1501? cap. 35, pag. 150.

Radulu Voda in anulu 7015—1501? capu 35, pag. 150.

Candu au predatu Bogdanu Voda tier'a lesiesca si au ajunsu pana la Leopolu? capu 37, pag. 153.

Candu au predatu lesii tier'a Moldovei anulu 7017? capu 38, pag. 155.

Candu au venitu Trifaila cu óstea unguresca asupra lui Bogdanu Voda in anulu 7023? cap. 39 pag. 163.

Domni'a lui Stefanu Voda feciorulu lui Bogdanu Voda, cap. 40, pag. 165.

Domni'a lui Petru Voda Raresiu feciorulu lui Stefanu Voda celu bunu, in anulu 7035? pag. 170.

Candu au prédatu Petru Voda tier'a secuiesca antaiu la anulu 7036 (vremile lui Ferdinandu I. Zapolia) pap. 171.

Candu au venitu sultanu Solimanu imperatulu turcescu asupr'a lui Petru Voda, si au predatu Moldova? cap. 42, pag. 189.

De adoua Domnie alui Petru Voda Raresiu anulu dela facerea lumii 7048, cap. 44, pag. 211.

Domni'a lui Iliasu Voda feciorulu lui Petru Voda Raresiu cap. 45, pag. 219.

Domni'a lui Stefanu Voda feciorulu lui Petru Voda Raresiu fratele lui Iliasu Voda ce s'au turcitu cap. 46, pag. 224.

Domni'a lui Joldea Voda pag. 228.

Domni'a lui Alecsandru Voda Lapusianu, cap. 47, pag. 230.

Domni'a lui Despotu Voda cap. 48, pag. 233.

Are $260 \text{ pag. } 32\frac{1}{8} = 32\frac{1}{8} \text{ de } \text{cole in } 4^0$.

Aradu, 23. Januarius 1862.

Instructiune

pentru invetiatorii din scótele normale etc.

(Urmare.)

§. 6. Precatu asia dara debue invetiatoriulu se tracteze cu dragoste pre invetiaceii sei, pe atatu debue elu se pazésca, cá dragostea acést'a se fia rationale, care se-lu ferésca, cá aceea se nu degenereze in lingusire; si se nu dee tenerimei scolare ansa spre desfrenare si resfetiare. Dragoste'a acésta rationale debue mai departe se povetiúesca pre invetiatoriu la sustienerea disciplinei rationale, fara carea nu se póte tiené in si afara de scóte nici o ordine cuviintiósá. Ignoréza d. e. invetiatoriulu típetulu, si larm'a, ce facu scolarii, candu vinu la scóla, atunci nezuiél'a lui spre a sustiené liniscea, póte fi si zadarnica, si lesne se va poté intemplá si aceea, cá scolarii e-sindu din prelegere, si mergundu catra casa, se se póte cu necuviintia pe stráde, facundu larma si băténdu-se, prin care vatema bunulu simtiu alu publicului. Cu buna séma ar' gresi invetiatoriulu, si s'ar' face vinovatu peccatului prémarei indulgentie si alu unei dragoste órbe, candu astfelu de petulantia a tenerimei scolare o ar' lasá fara nici o mustrare in-sotíta de o dragoste rationale, ce trebuie se caracterizeze pre fiácare invetiatoriu, carele are a nazui intr'acolo, cá nu numai se inavutiésca priceperea si mintea teneretului cu sciintie necesarii, ci se dee animei loru o indreptare morala pentru portarea loru cuviintiósá in si afara de scóla.

§. 7. Déca invetiatoriulu cu sange rece, si cu nepasare va ignorá siovaiturile si sioptirile scolariloru pe timpul prelegerei; atunci scolarii in tóta viét'i'a loru nu se voru dedá a tinti cu gandurile loru spre nici unu lucru, pentru ca voru fi totudeaun'a impresiati cu gandurile. Asia dara invetiatoriulu are a

starui, cá atentiunea scolariloru nici candu se nu se slabésca, si cá poterile mintiei si ale animei se fia concentrate la obiectulu, ce li se preda, cá asiá intielegundu scolarii cu mintea obiectulu, se-lu iubésca pre acel'a, si se aiba pentru elu predilectia, ce provine din lucrarea animei. De aceea afirma toti renunmítii pedagogi, ca invetiatoriulu are a-si duce chiamarea s'a, cá se lucre asupra mintii si animei scolariloru, cá apoi, in tóta viét'i'a loru mintea se-i povetiúiesca cátra lucrarea faptelor bune, ér' anim'a se-i multiamésca pre ei pentru faptele bune, ce le-au facutu.

§. 8. Candu dicemu, ca invetiatoriulu debue se tieni disciplina, adeca ordine buna in si afara de scóla, ce nu se póte ajunge fara o asprime, atunci totudeodata dicemu si aceea, ca invetiatoriulu debue se cunósca si mesur'a asprimei, ce se potrivese cu natur'a tineriloru scolari. Este sciutu, cu asprimea produoe frica, ér' frica trage dupa sine antipatia si instrainare, adeseori si ura. Scolarii, déca se tractéza pré aspru, fugu de invetiatori si de scóla pentru frica, si asiá prin asprime prémare si reusocotita nu se póte ajunge scopulu scólei, va se dica, scopulu cresterei regulate, pentru ca scolarii, carii se afla necontentu in frica muncitóre a asprimei, nu vedu si nu audu adeseori de frica, ce i stepenesce. Scolarii inspaimentati n'au curagiu se faca nici aceea, ce aru sci se faca bine, ca-ci refiene frica, cá nu cumva invetiatoriului se nu-i placa. Ei asiá dara se retienu de tóte, si invetiatoriulu vine la acela prepusu, ca scolarii lui sunt cerbicosi neascultatori. Si asiá se póte intemplá, cá venindu directorulu localu, séu inspectorulu tractualu scolaru, visita scól'a, si la intrebari puşe nu capeta dela scolari nici unu respunsu, si ca astfelu de portare pasiva pu'cediatóre din frica se o caracterizeze de cerbicositate, ceea ce n'ar' face, candu ar' sci caus'a tacerei scolariloru.

§. 9. Cumca aflarea mesur'e cuviintiós'e la intrebointiarea asprimei, este maestia mare, nu incapa nici o indoiéla; inse invetiatoriulu debue se afle mesur'a cuviintiós'a pentru asprime, ceea ce o va aflá, déca va sci se faca deosebire între gresiel' si gresiel' si déca va observá piseş graduri ale asprimei amesurate gresielei.

Pedepsele cele mai potrivite sunt acele, care cá unu eflusu naturalu urméza din gresiel'a facuta; scolarii potu gresi in aceea, ca n'au invetiatu lecti'a, séu ca n'au scrisu frumosu. La asemenea intemplari

pedeps'a potrivita va fi dojan'a cu cuvinte. care se patrunda mintea si anima scolariilor, si demandarea a invetiã din nou lecti'a negligata, si a descrie din nou, ce au scrisu mai nainte uritu. Pedepse potrivite pentru scolari sunt inca, 1. candu cei lenesi se post-punu celor sarguitori; 2. candu scolari se retienu in scõla dupa seversirea prelegerei, inca atunci invetiatoriulu se nui lasa singuri pre ei, nici sei lasa fara ocatiune; 3. admonitionea si infruntarea; 4. dojan'a publica; 5. descoperirea publica. candu directorulu localu, sãu inspectorulu tractualu de scõle face visitati'a; 6. insemnarea pe tabla acelu ce a gresitu; 7. asemnare la siedere in scaunulu, ce este hotaritu pentru cei vinovati; 8. aretarea inserisu sãu cu graiu viu parintiloru; 9. citarea celui vinovat inaintea dregatoriei scolare.

§. 10. Invetiatoriulu debue se fiã cu luare aminte la lucrarea pedepsel asupra scolariulu pedepsitu, si dẽcã va observã, ca pedeps'a au provocatu in scolariu simtiulu de onõre, va se dica, rusine, atunci: 1. invetiatoriulu se nui marẽsca pedeps'a; 2. cu scolari sentitori ce se retienu invetiatoriulu de pedepse publice, ci indeosebi se-i faca atenti la gresielele lor; 3. se se ferẽsca de cuvinte necuviintõse si de sudalme; 4. se se modereze de pãtimi, ce vẽtema dignitatea invetiatorẽsca; candu invetiatoriulu este silitu a pedepsi ca facere de rusine, atunci se intrebuinteaze cuvinte domõle, si se pazẽsca, ce impresiune face asupra scolariulu dojana, si la efectu bunu se nu inmultiesca cuvintele, si se convinga pre scolariu despre dragostea, ce o are catra elu.

Intre pedepsele cele potrivite pentru scolari se numera si aceea, candu se punu se stee in sãu afara de scaunu, sãu lenga usia si parete; aceste pedepse debue se se faca astfelu, cã se nu fia stricatiõse pentru sanatatea scolariulu, si pentru vetamarea simtiulu lui de onõre.

Pedeps'a inchiesõrei singurative este pentru scolarii din scõlele normale si capitale detotu nepotrivita, de aceea si oprita.

§. 11. In sfãrãitu ce se atinge de pedeps'a trupẽsca, parerea unor pedãgogi este pentru, ẽr parerea altoru pedãgogi este in contra ei.

Noi in privinti'a pedepsirii trupesci a scolariilor aducemu aminte invetiatoriloru nostrii legea scolare din Austri'a §. 243 „carea iãrta pedeps'a trupẽsca dar numai cu scirea si invoirea parocului, si se se seversiesca prin parinti, s'au celu puciã in

presenti'a parintiloru. Ori ce maltratate, ce ar comite invetiatoriulu cu vreunu scolariu, antai'a õra se pedepsece cu arestare dela trei dile pana la o luna, ẽr la intemplari repetite cu depunere. Cã fapte vrednice de pedepsa trupẽsca sunt: opunerea malitiõsa si repetita, imoralitatea, si furtulu. Cã instrumentu pentru pedepsirea trupẽsca, este prescisa vãrga (adeca nũeu'a)“. Deci dupa legea acẽst'a scolare au de a se portã invetiatorii nostri la pedepse trupesci.

§. 12. Incheiemu acestu tractatu cu aceea, ca invetiatoriulu nici la pedepsire se nu se zeuite de dragostea catra scolari sei, ci totu deun'a astfelu se seversesca pedepsa, incatu insusi scolarii se veda intrinsa dragostea invetiatoriulu lor, ceea ce va fi atunci, candu pedeps'a, precumu amu disu mai susu, va fi cã o urmare firẽsca a gresielei si se va face cu scumpatate, si fara patima.

III.

Despre scõlele elementare, parociale.

§. 13. Numele „scõla elementara aratã destinati'a ei. Elementele insemnãza incepãtõriile a tãta sciinti'a; deci scõla elementare debue se impartasiẽsca ceea invetiatura, carea indeobscẽ dela facare se pretinde, cã se s'o aiba, carele a amblatu in scõle, si este pentru facare cea mai insemnata si cea mai de buintiõse, de aceea si organizati'a scõleloru elementare din orasie. Scõlele elementare se iau si in intielesu mai sirinsu, si atunci se intielege clas'a elementare, va se dica: clas'a incepatorẽsca sãu pregatitõre a unei scõle, si atunci scolarii din clasa elementare se numescu elevii scõlei pregatitõre.

§. 14. Insemnatarea cea mare si recunoscuta in deobsce a invetiaturei elementare se vede de acolo, ca in clas'a cea d'antãiu elementare debue se se puna fundamentu pentru invetiamentulu totalu alu scõlei populare atatu in privinti'a formale, adeca in privinti'a desvoltarei poterei intelectuale, catu si materiale, va se dica, in privinti'a inbogãtirii cunoscintelor; de aceea clas'a d'antãiu elementare se numesce cursulu de trupina pentru tãte invetiamenturulu viitõre. De unde intrebãmu, ce fructe pãte se aducã arborele, carele este stricatu in trupina? atunci vomu sci si aceea, cã sporu in invetiaturi va face acel'a, carele in clas'a de trupina a invetiaturei a fostu reu pretiuitu Totulu aterna d'acolo, cã scolariulu se capete fundamentu bunu si sanetosu in cea d'antãiu invetiatura. Dẽcã acẽst'a nu se face, atunci puterea cea desvoltatõre a tenerulu nu numai capeta in cele d'antãiu iviri ale

ei o direcțiunea rea, ci încă voru face din elu unu omu desiertu și superficialu, care apoi nici prin unu invetiamentu temeinicu, ce ar' urmă mai tardiu, nu se pôte desradaciná. Și asia care va se face o zidire tare a invetiamentului scolariu, acel'a înainte de tóte debue se scia insemnataca și ponderositatea clasei d'antaiu elementare cu privire la aceea, ce debue se se produca prin ea.

§. 15. Invetiamentulu elementariu nu se pôte începe din destulu de tempuriu, de aceea dice unu renumitu pedagogu: ór'a cea d'antaiu a invetiamentului pentru unu pruncu este ór'a născerei sale. Acést'a se întielege asia, ca prunculu celu micu încă fiindu în brățiile mămăsa are debuintia, că parintii prelunga ingrigirea despre desvoltarea trupului pruncului lor se aiba ingrigirea și despre desvoltarea lui intelectuale. Ingrigirea acést'a a parintiloru pe dreptu se pôte numi începutulu invetiamentului tinerului, ce firesce se începe în cas'a parintésca, și se continua în scóla. De aceea invetiamentului tinerului, ce firesce se începe în cas'a parintésca, și se continua în scóla. De aceea invetiamentulu de scóla alu unui tineru are a se începe în acelu momentu, candu simtiulu, cugetarea și mintea tinerului începu a se desvoltá mai vioiu, ca-ci altmintrele urmarile cele triste ale unui invetiamentu pré tempuriu sunt multe. De aceea înainte de siése ani ai verstei se nu se silésca la invetiamentu regulatu nici unu tineru, desi unii dintre pedagogi vreau se scia, ca și tineri de cincii ani se potu dá la scóla, de óre ce schimbarea dintiloru d'antaiu, ce mai târdiu se întempla, face pre copiiu trupesce și sufletesce amortiti și nevoiosi; înse acestoru li se responde, ca astfelu de amortire de sufletu și trupu mai înainte pôte fi urmarea firésca a unui invetiamentu prétempuriu, decatu a schimbarei dintiloru. Și asia tóte statele europene au prefriptu parte a 6-lea, 7-lea anu de versta pentru începerea crescerei scolare a teneretului, ce și directorii și invetiatorii nostrii voru avé a o observá.

§. 16. Tint'a invetiamentului elementaru. Invetiamentulu elementaru are a manucece pre tineru din viéti'a sa copilarésca, ce a constatu din jucării, în viéti'a seriósa scolare. De aceea invetiatoriulu debue

se se nevoiésca, cá începerea invetiamentului cu scolarii se fia catuva în legatura cu viéti'a de mai înainte a scolariloru, și asia cu ajutoriulu acesteia se-i tréca pre ei în viéti'a scolare. Deci din aceste urméza, ca tînt'a invetiamentului elementariu este, a castigá pre scolarii mici pentru dragoste catra invetiatura, și cultura. Cá invetiatoriulu se ajunga tînt'a invetiamentului elementariu, se cere dela elu, cá se fia cu luare aminte la tóte misicările, faptele și cuvenetele teneriloru sei scolarii; astfelu portandu-se elu se va convinge, ca scolarii lui au adusu cu sine la scóla nisce cunoșciintie despre unele obiecte, ce le-au vediotu ei, și au remasu în memori, a loru fara se se interesese mai departe pentru ele. Invetiatoriulu debue se dea acestoru cunoșciintie îndreptarea cuvenita, cá scolarii lui spre viitoriu nu nunumai se véda, și se zerésca vreunu obiectu, ci și se-lu caute și se gandésca despre elu, cá se-lu cunósca deplinu, și fiindu ca astfelu de locrare nu se pôte face fara activitatea poteriloru intelectuale, pentru aceea începutulu invetiamentului elementariu debue se se face cu desteptarea poteriloru intectuale ale scolariloru. (Inch. v. ur.).

Canteculu ostasiloru calareti.

Romanu verde cá stejarulu
Ridu de dusimani mi de mórte.
Se'mi traiésca armasarulu
Si prin glonti se me totu porte.
Sai voinice si nechiaza,
Ageru, mandru cá unu Smeu,
Ca-ci amu anima vitéza
Si credintia'n Dumnedieu.

II

Catu ui-a stá man'a voinica
De-a mea lance ostasiésca,
N'aiba grija de nimica
Tíer'a mea cea romanésca.
Sai voinice si nechiaza . . . scl.

III.

Cu-alu meu sufletu, cu a mea pala
Cu-alu meu moimu albitu de spume
In dusimani omu dá nevala,
De s'a duce vestea'n lume.
Sai voinice si nechiaza . . . scl.

(Tier. Rom)

V. Alecsandri.